

RYGJAVERN

NR. 1 / 2015 - 40.ÅRGANG

Utgitt av Naturvernforbundet i Rogaland

Årsmøte 13. april

Naturvernforbundet i Rogaland inviterer til årsmøte mandag 13. april

Side 16

Grønn hjemkomst

Lise Brunborg flytter hjem til Rogaland for å gjøre matfylket grønnere.

Side 8 og 9

Hubroen vant

Hubroen kan puste lettet ut; det blir ingen vindturbiner i Nevlandsheia.

Side 6

Rypa er truet

Bestanden er halvert de siste årene. Kan få konsekvenser for jakten.

Side 11

Mostun-suksess

Rekordmange elever besøker Mostun natursenter.

Side 2

Kjempefest for bynaturen

Fullt med folk i Mostun-hagen da filmen «Fire årstider ved Mosvatnet» ble vist. Foto: Erlend Berne

Naturvernforbundet i Rogaland ønsket å få flere ut på tur og oppdage den fantastiske nærnaturen.

Derfor inviterte vi til kråkesafari og utekino ved Mosvatnet. Over

500 møtte opp til det som ble en kjempefest.

Side 4 og 5

Ringgåså får fortsatt fly i fred

Det blir ikke vindkraftanlegg på Siragrunnen, Norges viktigste trekkroute for fugler. Det har Norges vassdrags- og energidirektorat bestemt. Naturvernforbundet i Rogaland har jobbet med denne saken i flere år, og er glade for at lang tids arbeid lykkes.

Side 3

Bestanden ville blitt hardt rammet om det ble bygget vindturbiner midt i trekkrueten på Siragrunnen. Nå har NVE heldigvis avslått søknaden.

RYGJAVERN

NUMMER 1 - 2015
40. ÅRGANG

Redaksjonen ble avsluttet 2. mars.
Viderebruk av stoff er tillatt ved kildehenvisning

Redaksjon: Håkon Fossmark (ansv.),
Gunnarshaug Trykkeri (montasje)

Utgiver: Naturvernforbundet i Rogaland

Opplag: 1250

Trykk: Gunnarshaug Trykkeri

Papir: Cyclus Offset 100g. Papiret er produsert av 100% returfibres.

Kontoret er vanligvis bemannet mellom kl. 09 og kl. 16 alle dager.
Org.nr.: 971 339 993

Besøksadresse: Mostun, Henrik Ibsensgate 59

Postadresse: Pb. 441, 4002 Stavanger

Telefon: 51 52 88 11

E-post: rogaland@naturvern.no

Hjemmeside:

www.naturvern.no/rogaland

Bankgiro: 3201.41.37571

Daglig leder: Håkon Fossmark
tlf. 905 52 579

Styreleder: Eirin Hivand Haneberg
tlf. 51 47 98 59

Lokallag og kontakter:

Strand: Egil Tjensvold
tlf. 51 74 75 20

Dalane: Eirin Hivand Haneberg
tlf. 51 47 98 59

Suldal: Jarle Lunde
tlf. 52 79 70 33

Nord-Jæren: Erik Thoring
tlf. 51 89 06 90

Førsteårstilbud medlemskap:
Familiemedlem: 200,- (420,-)
Hovedmedlem: 175,- (350,-)
Student/pensjonist: 100,- (175,-)
Pris i parentes gjelder for følgende år.

Medlemskap tegnes på vår hjemmeside
www.naturvern.no/rogaland eller
e-post: rogaland@naturvern.no

Kampanjemedarbeider Nord-Jæren:
Cathrine Tellnes. Tlf. 977 94 816

Besøksadresse: Mostun natursenter

E-post: cathrine.tellnes@naturvernforbundet.no

Jæren våtmarkssenter

Besøksadresse: Henrik Ibsensgate 59,
Postadresse: Postboks 441, Sentrum,
4002 Stavanger

Naturveileder:
Tlf: 977 12 253/51 52 88 11

E-post: post@mostun.no

Hjemmeside: www.mostun.no

Mostun natursenter har søndagsåpent
fra kl. 12 til 15.

Her blir sjelden orkidé reddet

I midtrabatten på motorveien, av alle steder, ble det oppdaget en svært sjelden orkidé. Nå er orkideen reddet fra Ryfast og flytte til Mostun natursenter.

Purpurmarihånd (Dactylorhiza purpurella) er en orkidé som er sterkt truet og derfor totalfredet i Norge. Aller helst bør truede arter som purpurmarihånd, som det bare finnes noen få eksemplarer av i Norge, få stå i fred der de er, men det er ikke lett når Ryfast-prosjektet tar for seg.

Derfor har Naturvernforbundet i Rogaland, i samarbeid med botanikere, Statens vegvesen, Fylkes-

Slik ser den ut, purpurmarihånden.

Mange journalister fulgte med da orkideen ble plantet i hagen foran Mostun. Foto: Erlend Berne.

mannen i Rogaland og Stavanger kommune pekt ut Mostun som et område hvor orkideen kan flyttes.

5. mars ble orkideen flyttet fra midtrabatten mellom Vålandsskogen og Mosvatnet til Mostun natursenter på andre siden av vannet. Nå er planten innegjerdet, og målet er at den skal bli en attraksjon og berikelse for Mosvatnet.

Hver dag utryddes 100 arter i verden, og det skjer i et tempo vi aldri har sett maken til før. Derfor

er det både viktig og riktig at det legges ned noen arbeidstimer i å flytte denne sjeldne og utrydnings-truede orkideen. Flyttingen koster lite i den store sammenhengen, og det ville vært dumt om vi må si til våre barnebarn om noen tiår at vi utryddet purpurmarihånden for å spare noen tusenlapper.

Orkideen er fredet gjennom loven, og for at planten skulle flyttes, måtte Miljødirektoratet gi tillatelse til flytting.

Elevene strømmer til Mostun

Så langt i år har rundt 1000 elever vært innom Mostun natursenter for å lære mer om naturen og viktigheten av å ta vare på den.

Det er Naturvernforbundet i Rogaland som tilbyr skoler i stavan-gerområdet å komme til Mostun natursenter for å lære om naturen. I løpet av sommeren vil tilbudet bli utvidet til Orre og Kvasheim, som også er en del av Jæren våtmarks-senter, hvor blant annet flere ferie-klubber skal besøke oss.

Tilbudet har falt godt i smak hos lærerne, som har tatt med seg rundt 1000 elever til Mostun så langt i år. Aldri før har det vært så mange elever innom på så kort tid. Naturveileder Cecilie Notø har undervist elevene om hva som skjer i naturen og ved Mosvatnet om vinteren, hvor elevene får prøvd seg

Mosvatnet har et svært rikt fugleliv, og flere arter holder stand også gjennom vinteren. Da er fuglebingo svært populært blant elevene.

på både fuglebingo og detektivlek, mens ornitolog Øyvind Gjerde har undervist elever om det fascinerende kråketrekktet til Mosvatnet.

I løpet av våren vil det gå ut til-

bud om nye undervisningsmuligheter for skolene i området rundt Mosvatnet, og da er det Mosvatnet om våren og det biologiske mangfoldet som står på planen.

Ingen vindturbiner på Siragrunnen

Havhesten er en sjøfugl som trekker langs norskekysten. Den ville risikert livet om vindturbinene på Siragrunnen ble bygget. (Foto: Wikimedia Commons)

Lomvien, ringgås, havhesten, makrellterna, vipa og andre fugler får fortsatt fly i fred. Norges viktigste trekkroute blir ikke tapetsert med 180 meter høye vindturbiner, har NVE bestemt.

Naturvernforbundet i Rogaland har i flere år jobbet for å stoppe det planlagte havvinnanlegget på Siragrunnen helt sør i Rogaland. Nå har arbeidet gitt resultater: NVE har sagt nei til å sette opp 67 vindturbiner i dette området.

– Dette er en stor seier for naturen og fuglelivet, sier Håkon Fossmark, daglig leder i Naturvernforbundet i Rogaland.

Det planlagte kraftverket på Siragrunnen ligger i Sokndal kommune i Rogaland og Flekkefjord kommune i Vest-Agder. Anlegget ville, om det ble igangsatt, hatt store negative effekter for blant annet fuglelivet, ettersom vindturbinene var planlagt plassert midt i den viktigste fugletrekkkruten i Norge. I 10 av årets 12 måneder passerer hundretusener av fugler i en smal korridor som ville gått rett

gjennom de planlagte turbinene. Kollisjonene mellom fugl og vindturbiner vil blitt mange.

Glad for «føre-var»

Mange av fuglene som trekker her, er rødlistede og truede arter som vi har et ansvar for å ta vare på. Ringgås, for eksempel, er verdens minste gåsebestand med mindre enn 10.000 individer igjen. Storlom, lomvi, hettemåke, makrellterne, fiskemåke, sjøorre, svartand, havhest og tyvjo er andre eksempler på fugler som vil bli rammet av dette gigantianlegget.

– Dette kan kalles trekkfuglenes «motorvei» inn til Norge. Forstyrrelser kan være til stor skade. Derfor er vi veldig glade for at NVE har valgt å være føre-var. Vindkraftverk kan ikke legges slik at de forstyrrer dyr, fisk og fugl. Nå håper vi at Olje- og energidepartementet tar dette vedtaket til følge, sier Lars Haltbrekken, leder i Naturvernforbundet.

I sitt avslag påpeker NVE at en samlet vurdering av fordeler og ulemper tilsier at prosjektet ikke

er «samfunnsmessig rasjonelt». I tillegg til Naturvernforbundet har også Fylkesmennene i Rogaland og Vest-Agder, Riksantikvaren og Fiskeridirektoratet – for å nevne noen – kommet med innvendinger til søknaden. Fiskeri, friluftsliv og kulturminner ville blitt negativt påvirket av prosjektet.

Naturvernforbundet i Rogaland jubler nå over seieren.

– Det har vært et godt samarbeid og tydelige krav fra en rekke organisasjoner og myndigheter om at dette prosjektet må stoppes. Det er gledelig at NVE har hørt på disse argumentene, og resultatet viser at det nytter å engasjere seg, sier Haltbrekken.

Viktig med energieffektivisering

Naturvernforbundet mener energieffektivisering og satsing på ny fornybar energi er viktig for å unngå farlige klimaendringer. Havvind kan være et godt eksempel på hvordan vi kan produsere ren energi, men det er viktig at når havvind-anlegg planlegges, må de

legges til områder hvor konflikt-nivået er lavest og potensialet for strømproduksjon er høyest.

– Prosjektet på Siragrunnen feiler på de fleste punkter, og derfor er det helt rett av NVE å si nei til prosjektet, sier Fossmark.

Både lokalpolitikere og utbygger er misfornøyd med NVEs vedtak, og de har varslet at de vil klage vedtaket inn for Olje- og energidepartementet.

Lars Haltbrekken.

Over 500 på kråkesafari og utekino

Kra-kra. Det var stor interesse da Naturvernforbundet i Rogaland arrangerte kråkesafari og utekino. Nesten for stor.

Mosvatnet er et sentrumsnært grøntområde i Stavanger med et

unikt fugle- og planteliv. Da Naturvernforbundet i Rogaland arrangerte kråkesafari og utekino i vinterferien, var målet å vise fram dette flotte området og det unike mangfoldet til enda flere mennesker.

Kvelden startet med en kråke-

safari, som gikk gjennom kråkeskogen fra Mosvangen camping til Mostun natursenter. Safarien startet samtidig som de over 10.000 kråkene var i ferd med å sjekke inn på sitt faste overnattingssted om vinteren. For mange var det mektig syn å se og høre de svarte

kråkene komme inn over Mosvatnet. Under safarien fikk deltakerne vite mer om de over 10.000 kråkene som overnatter i trærne ved Mosvatnet om vinteren og hvorfor de kommer til akkurat Mosvatnet.

Det møtte opp så mange mennesker, at den første av to turer

måtte deles i to grupper, hvor ornitolog Øyvind Gjerde og naturveileder Cecilie Notø ledet hver sin kråkesafari. Det ble fort temmelig trangt på stien da flere hundre mennesker gikk i tog mellom trærne, men stemningen var likevel god.

Da gruppene kom fram til Mostun natursenter, var det utekafé og utekino, med premiere på Roy Mangersnes naturfilm «Fire årstider ved Mosvatnet». Filmen er en hyllest til Mosvatnet, og den viser fram en rekke av artene som lever her gjennom året og hvordan Mos-

vatnet endrer seg gjennom de fire årstidene.

Arrangementet var en del av Friluftslivets år, hvor målet er å få enda flere mennesker ut på tur i nærområdet sitt. Varaordfører i Stavanger, Bjørg Tysdal Moe (KrF), var også med på både krå-

kesafari og utekino, og hun takket både Naturvernforbundet i Rogaland og det store publikummet en rekke ganger i sin tale.

Over 500 mennesker fikk med seg filmen «Fire årstider ved Mosvatnet» i Mostunhagen. Filmen, som Roy Mangersnes har brukt ett år på å produsere, ble vist i to omganger, slik at så mange som mulig skulle få den med seg. (Alle foto: Erlend Berne)

Underveis i kråkesafarien dukket skuespillere fra Vågen vgs. Opp, noe barna satte stor pris på.

Både store og små koste seg med lapper, kaffe og varm saft fra kafeen.

Det var trangt på stien rundt Mosvatnet.

Varm saft fra bålpanne.

Det ble solgt over 300 lapper.

Ornitolog Øyvind Gjerde guider en av gruppene gjennom kråkesafarien fra Mosvangen camping til Mostun natursenter. Kråketrekket til Mosvatnet er et av distriktets mest fascinerende naturfenomen.

Ingen vindturbiner i Nevlandsheia

Naturen seiret, og hubroen får leve i fred. Det blir ikke vindkraftanlegg i Nevlandsheia i Gjesdal.

Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) har avslått en konsekssonssøknad fra Zephyr AS om å bygge og drive et vindkraftverk i Gjesdal kommune i Rogaland.

Gjesdal kommune, Rogalands fylkeskommune, Fylkesmannen i Rogaland, Miljødirektoratet og Naturvernforbundet i Rogaland har alle frarådet at konsesjon skulle gis av NVE.

Planområdet ligger på et høytliggende platå som ville ha gjort vindparken godt synlig fra mesteparten av nærliggende bebyggelse, inkludert Vølstad, Myrvoll, Heland, Tjetland, Gjesdal, Bjelland, Madland og Lima. Det visuelle inngrepet ville ha negativt påvirket det tradisjonelle friluftslivet, samt etablerte luftsportsaktiviteter. Områdets kuperte topografi ville i tillegg ha gjort at adkomstveien til kraftverket hadde krevd innskjermeringer og fyllinger i landskapet.

Et annet moment som ble vektlagt var at planområdet er hekke-territorium eller næringsområde for flere fuglearter som lever i nær-

Hubroen, som er en sterkt truet art, får fremdeles leve i fred for vindturbiner i Nevlandsheia.

området, inkludert mange store rovfugler. Hubroen blir nevnt som en spesielt utsatt art. Den er sterkt truet, og det er sannsynlig at den ville ha blitt betydelig negativt anført av et vindkraftverk på Nevlandsheia.

Naturvernforbundet i Roga-

land mener både lokalpolitikerne og NVE gjorde et godt valg da de sa nei til vindkraftanlegg i Nevlandsheia.

PS! Også Norsk Vind Energi AS fikk nei til å bygge vindkraftverk i Rogaland like før jul. Planen var å bygge vindkraft i Sandnes, men

NVE sa nei, blant annet av hensyn til landskap, friluftsliv og fugl. Det ble også bemerket at det i regionen allerede er konsesjonssøkt svært mange andre prosjekt. NVE sa nei til tross for at lokalpolitikerne i Sandnes sa ja.

Politiet jobber ennå med Ryfast-saken

Hovedsak i forrige utgave av Rygjavern handlet om Naturvernforbundet i Rogaland som har anmeldt Statens vegvesen for miljøkriminalitet i forbindelse med Ryfast-utbyggingen.

Blant annet med bakgrunn i store mengder plastavfall, sprengledninger og annet avfall som har havnet i sjøen i forbindelse med utbyggingen, både på Stavanger og Jørpe-land-siden av prosjektet.

Siden forrige utgave av Rygjavern, har det også kommet fram at noe av platen har sunket til bunns og også forurenser havbunnen. Det har også kommet meldinger om at platen har spedd seg til store deler av Ryfylke.

Naturvernforbundet i Rogaland mener dette er en svært alvorlig sak, og vi forventer en snarlig avklaring fra politiet. Media følger saken tett, og det samme gjør Fylkesmannen i Rogaland som også stiller strenge krav til Ryfast-ledelsen, både til opprydning og til at det settes i verk tiltak slik at dette ikke skal kunne skje flere ganger.

Ryfast-søppel også i Ryfylke. Foto: Ove S. Førland.

Fra fornminnevern til fuglefredning

Av Erik Thoring

En æra var over da Ole Isaksen takket av som formann i Rogaland Naturfredningsforening i 1938. Det var merkbart. Antallet styremøter sank til en tredjedel og foreningen skiftet fokus fra fornminnevern til fuglefredning.

Det siste var temmelig naturlig. Etter et mellomspill i 1939 med brannsjef Sigurd Evensen som formann, rykket varamedlem Anders Bernhoft-Osa opp som formann i 1940. Bernhoft-Osa var zoolog og konservator ved Stavanger Museum og fikk brukt sine store fuglekunnskaper på en ny arena.

To NS medlemmer i styret

Fuglefredning sto høyt på foreningens dagsorden fra foreningens stiftelse i 1928. I Isaksens formannstid ble Rott, Kjørholmene, og Kvitøy fredet. Men Isaksen brant mest for fornminnevernet og han personlig oppsøkte de fleste registrerte forminnene på Jæren i den hensikt å få flest mulig vernet. Bernhoft-Osa hadde på samme måte et brennende engasjement for natur- og fuglefredning. Det engasjementet satte sitt preg på foreningens arbeid i de 20 årene Bernhoft-Osa var formann.

Tre dager før tyskernes okkupasjon av Norge, 9. april 1940, var 14 medlemmer samlet til årsmøte på Berner (Grand Hotel). Halvannen måned seinere har styret sitt første møte. Det er «business as usual». Spørsmålet om å innstille virksomheten er ikke tema. I hvert fall ikke offisielt. Flere av kretsforeningene i Landsforbundet for naturfredning

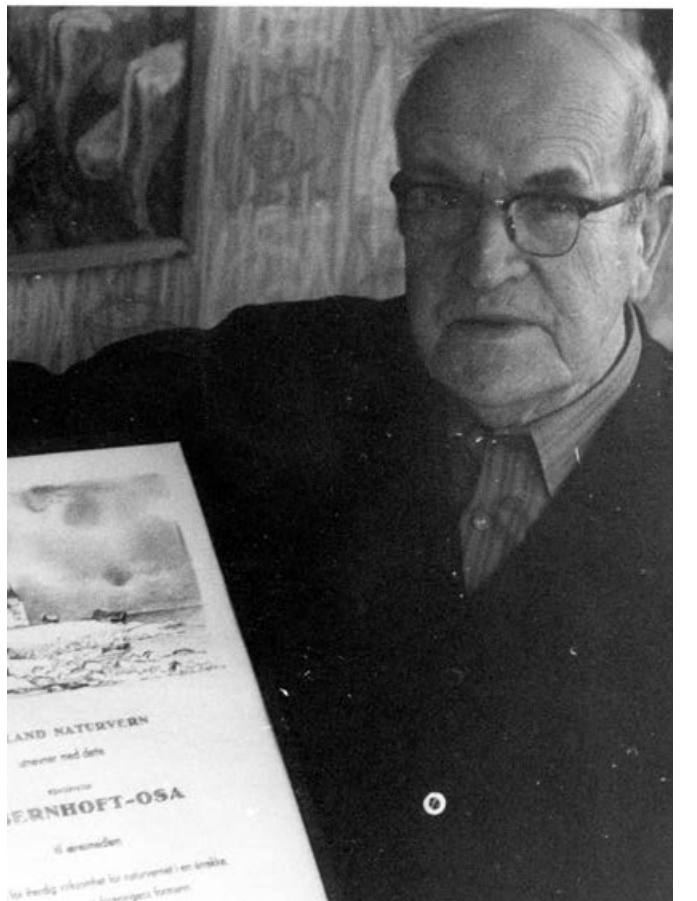
i Norge valgte å nedlegge arbeidet som følge av tyskernes okkupasjon av landet. Rogaland valgte å gjøre det «beste ut av den vanskelige situasjonen» som Bernhoft-Osa uttalte etter krigen. Om beslutningen var påvirket av at to av fem styremedlemmer var medlemmer i Nasjonal Samling skal være usagt. De to styremedlemmene ble fratatt alle statsborgerlige rettigheter i 1945 inkludert styrevervene i Rogaland Naturfredningsforening.

Ulovlig jakt og egg-røving

Det er lite i styreprotokollen som reflekterer krigstilstanden i Norge. Det eneste som tilsynelatende bekymret styret er at tyske soldater drev med ulovlig jakt og eggplyndring. Det ble da også påtalt overfor den tyske overkommandoen. Rogaland var nemlig i den unike situasjon at det var innført et forbud mot jakt på ender og vadere. Vedtaket som var gjort av fylkestinget på midten av 1930-tallet ble opprettholdt fram til 1943. Bernhoft-Osa mente krigen påførte fuglefaunaen i Rogaland betydelige ødeleggelser. Siden det ikke var tillatt for nordmenn å jakte med våpen, ble det i stort omfang høstet egg som tilskudd til et magert kosthold. På et møte i mai 1942 drøftet styret spørsmålet om «eventuelt vagthold i anledning den store eggrøving som foregaar. Styret finner under de nuværende forhold at der maa søkes efter utveier som kan stoppe uvæsenet.»

Flere fredningsvedtak

I de fem krigsårene ble det holdt 19 styremøter. Fredningssaken sto høyt på dagsorden. De fleste fredningsvedtakene som var gjort etter avtale med grunneierne hadde en

Anders Bernhoft-Osa æresmedlem og formann i Rogaland Naturfredningsforening fra 1940 til 1960. Bernhoft-Osa fylte 80 år i 1978 da Rogaland Naturvern feiret 50-års jubileum med festaften i Atlantic Hall. Foto: Erik Thoring

tidsavgrenset varighet. Vedtakene måtte fornyes og foreningen var også opptatt av å få fredet flere nye områder. Foreningen fikk i stand avtaler om fredning av Børaunen i Randaberg, Smokkevatnet i Time og Norheimsøyene i Sjernarøy.

Avtalene ble godkjent av den «tyske vernemakt» i 1944 og 1945. Derimot lyktes ikke foreningen i å kjøpe eiendom på Jæren. Både Smokkevatnet, Steinlandstjernet og Eivindholstjernet i Time kommune var aktuelle kandidater, men oppkjøpsforsøkene strandet på uvilleg grunneiere. Det sto ikke på pengene. I løpet av fem år, fra 1938 til 1943, økte oppkjøpsfondet fra 2800 til 6200 kroner.

Okkupasjonsmyndighetene styrte mediene og informasjonstilgangen til sivilsamfunnet med hard hånd. Det hindret ikke naturfredningsforeningen i å utgi heftet «Vern om naturen» i 1944. Innholdet var neppe noen trussel mot regimets forordninger og for-

eningen fikk fritt distribuere heftet til folkeskoler og realskoler i store deler av fylket.

20 år som formann

Landsforbundet for naturfredning i Norge fortsatte sin virksomhet i krigsårene sjøl om flere av medlemsforeningene hadde lagt ned sin virksomhet. Forbundet ble ledet av den kjente polarforskeren Adolf Hoel med Anders Bernhoft-Osa som varaformann. Hoel var et høyt profilert NS medlem og ble arrestert i mai 1945 og seinere dømt til fengsel i 18 måneder. Bernhoft-Osa hadde intet ufordelaktig på sitt rulleblad og ble innstilt som ny formann i Landsforbundet da dette ble rekonstruert i 1946. Han takket nei til innstillingen, men fortsatte som forbundets varaformann. Anders Bernhoft-Osa fortsatte også som leder av Rogalandsavdelingen helt fram til 1960. Han er sammen med Ole Isaksen foreningens eneste æresmedlemmer.

Flytter hjem for å gjøre matfylket grønnere

Lise Brunborg har hatt stor suksess med å introdusere oslofolk for miljøvennlig matproduksjon. Nå skal hun gjøre det samme i Rogaland.

Lise Brunborg vokste opp på Madlamark, et av Stavangers pe-
nere villastrøk.

– Som liten hadde jeg, som de fleste andre i byen, ikke noe forhold til matproduksjon og landbruk. Jeg visste lite om hvordan maten jeg spiste ble produsert.

Noen ripsbusker i hagen på Madlamark var kanskje det eneste som kunne minne om noe. Først 22 år gammel begynte hun å interessere seg for mat og miljø.

– Da flyttet jeg til Ås for å studere på Norges miljø- og biovitenskapelige universitet. Det var her jeg fikk mitt første virkelige møte med landbruk. Det var her det gikk opp for meg hvor avhengige vi faktisk er av bonden, og at vi trenger bonden minst tre ganger om dagen. Dette var en vekker for meg, jeg hadde aldri reflektert over hvor maten vår kommer fra; jeg hadde ikke tenkt noe særlig over at det faktisk er noen som legger ned ufattelig mye arbeid og innsats for at maten skal komme på bordet vårt, sier Brunborg.

Mastergrad i hvit geitost

Siden den gang har mye skjedd. Fra å vite nesten ingenting om landbruk og matproduksjon, er Lise Brunborg i dag en av Norges fremste eksperter på ost generelt og geitost spesielt.

– Når jeg først interesserer meg for noe, gjør jeg det med hele meg. Jeg er svært nysgjerrig og blir lett engasjert. Slik ble det også med ost. Det hele startet en sommer jeg besøkte venner på en seter i Rennebu i Sør-Trøndelag. Der ble jeg ble fascinert over hvordan melk kunne forvandles til så mange forskjellige produkter. Da bestemte meg at dette måtte jeg finne ut mer om, sir Brunborg.

Dermed ble den opprinnelige masteroppgaven, som skulle se på hvordan fosfor kan gjenvinnes, lagt på hyllen. I stedet bega seg ut på en masteroppgave hvor hun så på hvordan geitas genetikk påvirker ostekvaliteten.

Etter denne var fullført, brukte hun to måneder på å sykle fra ysteri

Lise Brunborg har flyttet fra Oslo til Stavanger, og her har hun allerede startet med å holde ystekurs. (Foto: Håkon Fossmark)

til ysteri i Midt-Norge for å lære mer om ostens fascinerende verden. Nå var grunnlaget lagt.

Starter eget ysteri i byen

Nysgjerrigheten har gjort at Lise Brunborg i dag er en av de i Norge som kan mest om ost. Og en av de i Norge som lager den beste osten. Sommeren 2014 tilbrakte Brunborg på Håøya, den største øyene i Oslofjorden, hvor hun sammen med geitebonde Helge Haugen og kokk og ostedeslger Yngve Strøm Tingstad drev Håøya Naturverksted. Målet var å lage Norges beste geitost på rå melk fra Kasjmir-geiter som beitet kulturlandskapet på Håøya.

Om de klarte det er ikke godt å si, men osten ble i hvert fall svært populær og ble revet bort nesten før den var ferdig. Det meste gikk til stjerneverkstedene i Oslo, og mesterkokk Bent Stiansen var blant dem som falt for osten fra Håøya. Stiansen serverte osten på Michelin-restauranten Statholdergaarden, og han la også Håøya til på sitt kart over unike norske matperler.

Men sommeren på Håøya var ikke bare gøy og glede, forteller Brunborg.

– Vi fikk virkelig kjenne den harde siden av landbruk og matproduksjon. Nå er Håøya riktignok uten verken innlagt vann eller strøm, men det var hardt arbeid nesten døgnet rundt, sier Brunborg.

Hun har tidligere vurdert å kjøpe sin egen gård. Den tanken har hun nå lagt bort.

– Hvis jeg skulle drive gård, måtte det være med melkeproduksjon, grønnsaksproduksjon, ysteri, videreforedling av kjøtt og serveringssted, det vil si å jobbe døgnet rundt. Jeg har forstått hvor hardt arbeid og lange arbeidsdager det faktisk er å drive gård. I tillegg er jeg nok for glad i byen til å bo fast på en gård ute i distriktet, sier Brunborg.

I stedet for å kjøpe gård, har hun nå valgt å starte sitt eget ysteri. I Stavanger Øst, også kalt «det nye sentrum» i oljebyen. Melken vil hun kjøpe fra en økologisk melkebonde like utenfor Stavanger.

– Stavanger er en by som er omringet av landbruk. Det er utrolig mange melkebønder rundt denne byen. Det å kunne ta de fantastiske råvarene inn hit, og gjøre de om til gode produkter er jo herlig, sier Brunborg.

I Stavangers mathall

Ysteriet, som blir rundt 100 kvadratmeter stort, skal også inneholde kurslokale, slik at det blir et kunnskapssenter for ost. Nye og etablerte ystere skal kunne komme hit på kurs, for både inspirasjon og kunnskapbygging. Ysteriet skal ligge samme bygg som Stavangers nye mathall, som åpner våren 2015. Her er planen at lokale matprodusenter skal få vise seg fram og selge varene sine. I tillegg vil hallen inneholde Brunborgs ysteri, et bryggeri og kaffebrenneri.

– Nå ser jeg fram til å starte mitt eget ysteri. Interessen for ost, lokale råvarer og kvalitetsmat er sterkt økende, og jeg har tro på dette prosjektet. Folk vil mer og mer vite hvor maten de spiser kommer fra, sier Brunborg.

For henne var det aldri aktuelt å søke jobb i den industrielle osteproduksjonen.

– Å sitte inne og trykke på og styre store maskiner og se en ost komme ut i andre enden er ikke noe for meg. Heller ikke å sitte på kontor. Jeg vil lage ost selv og være en del av det spennende miljøet av små ysteri som nå vokser fram i Norge.

Hun ser en tendens til at stadig

Osten fra Håøya hadde til og med egen logo. (Foto: Solfrid Sande)

flere norske bønder får selvtillit nok til å satse på egne råvarer. Da hun tidligere jobbet i Småbrukerlaget, reiste hun rundt i Norge for å inspirere norske bønder til å utvikle og produsere mat basert på egne råvarer.

– Flere bønder tar nå økonomien i egne hender, og flere ser at det er mulig å tjene penger på å produsere mat. Tingvoll ost er et godt eksempel. Tidligere drev de et gjennomsnittlig stort melkebruk og leverte all melken til Tine, men økonomien i det var så dårlig at de vurderte å legge ned. I stedet tok de sats og bygget nytt fjøs og ysteri, bade for å øke leveransen til Tine og for å øke verdiskapningen av råvaren ved å produsere sin egen ost. Det har blitt en kjempesuksess, sier Brunborg.

Startet Kooperativet i Oslo

Når Brunborg nå flytter hjem til Stavanger for å starte eget ysteri, er det etter å ha bodd flere år på Østlandet og i Oslo. I Oslo var hun blant annet med på å starte Kooperativet, et medlemsdrevet og medlemsdrevet samvirke for direkte salg av lokale økologiske og biodynamiske produserte råvarer, med priser som gir både bonden og medlemmene. Interessen for Kooperativet har eksplodert, og i dag er det over 1900 medlemmer, og Kooperativet er trolig det største enkeltutsalget av økologiske grønnsaker i Norge.

– Det skjer mye spennende på matområdet i Oslo, og jeg hadde egentlig ikke planer om å flytte til Stavanger. Men i det siste har jeg sett en veldig spennende utvikling

Lise Brunborg med en geitekillling på Håøya. Brunborg har studert hvordan geitemelken best foredles til ost. (Foto: Solfrid Sande)

også i Stavanger, og dette er noe jeg vil være med på. Oljen er på vei tilbake, og det gir rom for å satse på en andre prosjekter i Stavanger. Kjøpekraften er fremdeles sterk, og så lenge du har en god idé og plan

er det store muligheter for å lykkes her, sier Brunborg.

Nå håper hun Stavanger og Rogalands befolkning er klar for å ta imot både henne og den nye mathallen.

Lise Brunborg elsker å sykle. Hun hadde sykkelene med også til Håøya. Her sammen med noen av øyas geiter. (Foto: Solfrid Sande)

Kraftige protester mot nye master

Politikere, kommuner og organisasjoner samler seg nå i protest mot nye høyspent-master som er planlagt gjennom noen av de mest verdifulle natur- og frilufts-områdene i vår region.

Det er Lyse og Statnett som nå planlegger å bygge nye høyspentmaster mellom Lysebotn og Stavanger. De nye mastene vil gå gjennom viktige natur- og friluftsområder spesielt i Forsand og Sandnes.

Vakre og viktige Lutsivassdraget, som er vernet mot utbygging, og majestetiske Lifell blir spesielt hardt berørt. I begge områdene vil Lyse/Statnett legge en gigantisk høyspentlinje med trafostasjoner, veier og annet. Bystyret i Sandnes har gitt en klar beskjed om at de er provosert over at Lyse/Statnett avfeier alternative løsninger fram-

for å utrede dem på en skikkelig måte. Bystyret peker på at Statnetts alternativ er uakseptabelt, og peker på at sjøkabel fra Forsand til Stavanger vil være det beste. Det finnes også alternative løsninger som er langt mindre konfliktfylte enn de Lyse/Statnett har foreslått. Både Naturvernforbundet i Rogaland og Turistforeningen stiller seg hundre prosent bak bystyrets tøffe linje, og oppfordrer nå samtlige ordførere i Sør-Rogaland til å samle seg i en felles protest for å få lagt høyspentlinjen i kabel eller langs en trasé som ikke berører Lutsivassdraget og Lifell.

Naturvernforbundet reagerer også på hvordan det er planlagt en rekke anleggsveier og riggplasser i Forsand kommune, på sørsiden av Lysefjorden. Å anlegge vei opp til Kringlevatn på sørsiden av Lysefjorden vil medføre store inngrep i

Det er planlagt høyspentmaster gjennom Lutsivassdraget. Foto: Wikimedia commons.

uberørt terreng og må derfor ikke godtas. Tilsvarende gjelder veibyg-

ging fra Haukali/Oaland til Stora Hellesvatnet.

Møtte ordførerne om Preikestolen nasjonalpark

Naturvernforbundet i Strand og Naturvernforbundet i Rogaland deltok i vinter på et møte i regi av Lysefjorden Utvikling og Stiftelsen Preikestolen. Her deltok også ordførere og representanter fra Hjelmeland, Strand og Forsand kommune. Målet var å komme

ett skritt nærmere realisering av Preikestolen nasjonalpark, og å diskutere om det er en idé å foreslå Preikestolen som landets første reiselivsnasjonalpark.

Forslaget om nasjonalpark ble først lansert av Naturvernforbundet i 2008. Da de tre berørte kom-

munene behandlet forslaget, sa Strand ja, mens Forsand og Hjelmeland sa nei. Begrunnelsen var at vern vil legge for sterke restriksjoner. Den lokale uenigheten i Ryfylke gjorde at Stortinget la vekk forslaget i 2011. Av samme grunn

avslø fylkesutvalget året etter å konsekvensutrede en nasjonalpark.

Nå er det nytt liv i saken, og muligheten stiger for å få på plass Rogalands første nasjonapark.

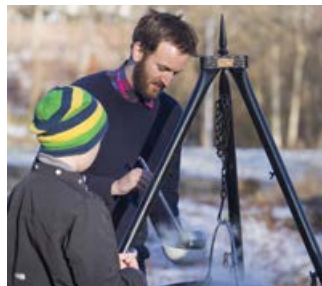
Verdens våtmarksdag markert

Naturvernforbunet i Rogaland og Jæren våtmarkssenter markerer Verdens våtmarksdag både på Mostun og Kvassheim.

Hvert år den 2. februar markeres

Verdens våtmarksdag. På denne dagen i 1971 ble den internasjonale våtmarkskonvensjonen (Ramsarkonvensjonen) etablert. Denne har som hensikt å verne våtmarker som naturlandskap, forvalte vannressurser, samt å sikre våtmarker

som livsgrunnlag til mennesker. Utallige arter i verden er fullstendig avhengige av våtmarker, inkludert flere som vi verdsetter som typiske for norsk natur.

Ny brosjyre om vernet våtmark

Rogaland har ikke nasjonalpark, men vi har 23 vernede våtmarker med internasjonal vernestatus, såkalte Ramsar-områder. Våtmarkene har fått samlebetegnelsen Jæren våtmarkssystem. Nå kan du lese om fylkets viktigste

våtmarker i en ny brosjyre laget av Naturvernforbundet i Rogaland og Fylkesmannen i Rogaland.

Du kan laste ne brosjyren på mostun.no og få en komplett, oppdatert kartoversikt over vernet

våtmark i Rogaland. Her kan du se hvilke områder som inngår i Jæren våtmarkssystem og hvilke vernestatus de enkelte områdene har. Kartet omhandler også de øvrige 22 vernede våtmarkene og myrene i Rogaland.

Klepp og Sola er våtmarkskommunene i Rogaland med hver fem vernede våtmarker og myrer. 18 av Rogalands 26 kommuner har vernet våtmark.

Nå kan rypen bli rødlistet

De siste ti årene er bestanden av rype nærmest halvert, og nå har både li- og fjellrype status som «nær truet». Det kan få konsekvenser for jakten.

De siste årene har rypejegere, både i Rogaland og ellers i landet, meldt om dårlig jakt. Så stor har nedgangen vært, at fagfolk nå frykter at rype kan forsvinne fra norsk natur.

I den helt ferske oversikten til Artsdatabanken over arter i Norge, har både li- og fjellrype havnet i klassen «nær truet». Til høsten blir det bestemt om disse skal inn på den nasjonale rødlisten, noe som betyr at rype får en spesiell oppmerksomhet, blant annet fra forvaltningen. Status som rødlistet betyr neppe øyeblikkelig stopp i rypejakten, men Miljødepartementet har nå et verktøy som kan være første skritt på veien mot at ryper over hele landet skal få leve i fred.

→ Både tellinger og fangstraporter går i samme retning: I løpet av 15 år har rypebestanden sunket jevnt, og løpet av de siste ti årene er den nærmest halvert, sier seniorforsker John Atle Kålås ved Norsk

Det blir stadig færre fjellryper i Norge. Her et flott par fotografert i Jotunheimen. (Foto: Wikimedia commons)

institutt for naturforskning, NINA til Aftenposten.

NINA støtter seg blant annet til en omfattende organisert fugletelling som foregår over hele landet. Godkjente ornitologer betjener ca. 500 faste ruter med ca. 10.000 tellepunkter.

Årsakene til rypenedgangen kan være mange. Seniorforskeren peker på at klimavariasjoner, med plutselig snøvær i hekkeperioden, kan påvirke. Mangel på smågnagere, gjør at blant annet reven finner ryper mer interessante. Også økt jakttrykk påvirker bestanden.

Et kriterium for å havne på rødlisten er at bestanden skal ha blitt redusert med minst en tredel på ti år. Rypebestanden er nærmest halvert.

Fagfolk er også urolige for villaksens status i Norge, men den ser ikke ut til å havne på rødlisten i år.

Oppfordrer jegere til å droppe blyhagl

Bly er en miljøgift vi ikke ønsker i naturen. Bly er så farlig at det står på Miljødirektoratet sin liste over de farligste giftene vi må bli kvitt. Disse giftene utgjør en alvorlig trussel mot helse og miljø. Arsen, krom og kvikksølv er andre miljøgifter på samme listen.

De siste tiårene har vi jobbet godt for å redusere og bli kvitt farlige miljøgifter i Norge. Vi har blant annet hatt et forbud mot å bruke bly som ammunisjon i jakt.

Derfor er det utrolig og uforståelig at Arbeiderpartiet nå har sikret flertall i Stortinget, sammen med Høyre, Frp og Senterpartiet, for å igjen tillate blyhagl som ammunisjon i jakt. Det finnes ingen gode argumenter som kan veie opp for skadene bly kan påføre helse og miljø.

To eksempler: Forrige gang bly

var lovlig å bruke i jakt, ble det funnet en rekke døde sangsvaner på Jæren. Svanene døde av blyforgiftning. Det skjedde fordi svanene spiste rester av blyhagl som jegerne på Jæren brukte i andejakta. Svanene forvekslet blyhagl med småstein, og spiste haglet. Det endte med blyforgiftning og døden.

Nylig har vi også sett på NRK hvordan en kongeørn ble blyforgiftet etter å ha spist et byttedyr som var skutt ulovlig med bly. Det tok tre måneder med behandling før ørnen var fri for bly og igjen kunne fly.

Det er heldigvis godt å se at mange jegere har reagert kraftig mot Norsk Jeger- og Fiskeforbund som har drevet knallhardt lobbyarbeid for å gjeninnføre blyhagl. Jeg vet at mange norske jegere er opptatt av å ta vare på natur og

miljø, og at de ikke vil forgifte naturen med bly og dermed lar være å bruke den giftige ammunisjonen i jakt.

Det er heldigvis lov å tenke selv!

Dette debattinnlegget, skrevet av Håkon Fossmark, daglig leder i Naturvernforbundet i Rogaland, har også stått på trykk i Stavanger Aftenblad

Blyhagl er en farlig miljøgift som ikke skal brukes i jakt.

Gratis henting av avfall

Gå inn på

hentavfall.no

og bestill henting av
hageavfall,
grovavfall og
farlig avfall.

STAVANGER KOMMUNE

Du går i dybden når du har store ting på gang

Noen ganger trengs spesialkunnskap som få har. Chisom Onubogu er petrofysiker i Total og en av dem med slik kunnskap.

Vannmetning. Porøsitet. Permeabilitet. Uvanlige begreper for de fleste – dagligdagse for Chisom. Hun er nemlig ansvarlig for tolkning av petrofysiske data fra våre felt. Hennes beregninger forteller hvor mye olje og gass vi kan forvente å finne i dypet. Samtidig som vi leter videre etter nye olje- og gassforekomster, er Total godt i gang med utbyggingen av Martin Linge-feltet i Nordsjøen.

Vi er Total, et av verdens største olje- og gasselskap, med 50 års erfaring i Norge.

storetingpågang.no

KJØP FUGLEKASSER PÅ MOSTUN

På Mostun natursenter kan du kjøpe Naturvernforbundets egne fuglekasser. Meisekassen koster 130 kroner og stærkasse 150 kroner.

Søndag 22. mars mellom 12 og 15 arrangerer vi fuglekasseverksted for barna. Ta med familien og kom! Vi har også åpent i kafeen.

Norsk Oljevernforening For Operatørselskap
www.nofo.no

En anerkjent og effektiv
oljevernorganisasjon
og pådriver innen
kompetanse og
teknologiutvikling

Fra null verdi til full verdi!

Før: Plastemballasje
Nå: Skjerm

Før: PC-skjerm
Nå: Sykkellykt

Før: Hermetikkbokser
Nå: Sykkelramme

Før: Vaskemaskin
Nå: Tannhjul

Før: Pizzaseske
Nå: Brosjyre

Du bestiller - Vi henter!

Sandnes kommune har innført bestillingsordning på rød beholder for farlig avfall og EE-avfall.

Når du har behov for tømning av rød beholder, så bestiller du selv henting via skjema på:

www.hentavfall.no

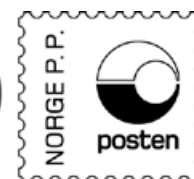
Alt du kildesorterer blir til noe nytt. Da spares råstoff, energi og miljø. Takk for at du er med!

sortere.no

Kildesortering på nett

I.V.A.R

MANDAG 13. APRIL KL. 19:00

ÅRSMØTE I NATURVERNFORBUNDET I ROGALAND

Sted: Mostun natursenter, Henrik Ibsensgate 49

Det blir behandling av vanlige årsmøtesaker i henhold til vedtektene. Sakspapirene blir lagt ut på naturvern.no/rogaland i forkant av årsmøtet.

Alle medlemmer er hjertelig velkomne.

Hallgeir Langeland foreslås som ny styreleder

Etter 16 år på Stortinget, flyttet Hallgeir Langeland i fjor hjem til Rogaland. Nå kan den erfarne politikeren bli ny styreleder i Naturvernforbundet i Rogaland.

Det er valgkomiteen som har innstilt Hallgeir Langeland som ny styreleder, etter at Eirin Hivand Haneberg nå gir seg etter åtte års enestående innsats som styreleder. Langeland har takket ja, og håper nå å bli valgt av årsmøtet i Naturvernforbundet i Rogaland 13. april.

Med 16 års fartstid på Stortinget for SV, har Langeland en bred, solid og relevant erfaring å ta med seg inn som styreleder i Naturvernforbundet i Rogaland. Langeland har blant annet vært nestleder i Energi- og miljøkomiteen og medlem av Transport- og kommunikasjonskomiteen og Kontroll- og konstitusjonskomiteen. Han har også vært en tydelig miljøstemme for SV, både i regjering og opposisjon. Han stilte til valg, men kom ikke inn på Stortinget da SV gjorde et dårlig valg i 2013. 59-åringen, som er utdannet lærer, valgte da å flytte

hjem til Rogaland, hvor han i dag jobber som nettopp lærer på Austbø ungdomsskole på Hundvåg.

Langeland, som er født i Strand, er i dag også styreleder i Kverulankatedralen KåKå, som er distriktets nye debattarena, hvor klima og miljø blir et sentralt tema framover.

Valgkomiteens innstilling til alle de andre plassene i styret var ikke helt klart da Rygjavern gikk i trykken, men de blir å finne på naturvern.no/rogaland sammen med de andre dokumentene til årsmøtet.

Hallgeir Langeland kan bli ny styreleder i Naturvernforbundet i Rogaland.

Rygjavern feirer 40 år

I år er det 40 år siden Rogaland Naturvern - nå Naturvernforbundet i Rogaland - fikk sitt eget medlemsblad. Det kunne endt med dunder og brak. Ambisjonene for Rygjavern var nemlig skyhøye. Bladet som var trykket i tabloidformat hos Rogalands Avis skulle erobre Rogaland, intet mindre. Det startet med fem årlige utgivelser og med en løssalgspris på 3 kroner. En av utgavene ble trykket i 15 000 eksemplarer og distribuert til utvalgte husstander flere steder i fylket. Men forhåpningene om drøssevis av abonnenter ble gjort til skamme. Etter første utgivelsesår

var foreningens kasse bunnskrapt og Rygjavern sto i akutt fare for å bli nedlagt. Rogaland fylkeskommune ble den reddende engel, da fylkesutvalget bevilget 15 000 kroner til bladet.

Det har fylkeskommunen gjort hvert eneste år siden. Men i jubileumsåret 2015 er det slutt. Fylkeskommunen mener nå at Rygjavern ikke kan anses som «allmennkulturelt tiltak» og at det hovedsakelig er et tidsskrift for egne medlemmer.

Siden den optimistiske starten i 1975 har Rygjavern utkommet uten opphold i hovedsak fire ganger årlig. Enkelte år bare med to

utgivelser og noen ganger med et fåtall sider. Bladet har i de fleste årene vært et rent dugnadsprosjekt og følgelig vært avhengig av engasjerte redaktører og redaksjonsutvalg. Gjennom årene har flere ti-tall personer jobbet med bladet, og enkelte startet sin journalistiske karriere i Rygjavern.

Rygjavern har vært og er fylkeslagets viktigste informasjonskanal til medlemmene. Rygjavern vil bestå, og så vil tiden vise om det blir på papir eller som digital versjon.

Bellona-stifteren Rune Haaland var sivilarbeider og redaksjonsmedarbeider i Rygjavern i 1985. Bak styreleder i Rogaland Naturvern, Steinar Rundhaug.